

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Jessica Salomonsson

Att få en kamel genom ett nålsöga
- om möjligheten att beviljas resning i brottmål till
förmån för den tilltalade

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sacharias Votinius

Termin: VT 2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar och avgränsningar	5
1.4 Metod och material	6
1.5 Forskningläge	7
1.6 Disposition	8
2 GÄLLANDE RÄTT	9
2.1 Rättskraft och skälen för orubblighetsprincipen	9
2.2 Resning och skälen för sanningsprincipen	10
2.3 Resningsbestämmelserna	11
2.3.1 Grunder för resning till förmån för den tilltalade	13
2.3.2 HD om resning enligt 58 kap. 2§ 4 RB	15
2.4 Spionfallet Ströberg	17
3 ANALYS	21
3.1 Sanningsprincipen mot orubblighetsprincipen	21
3.2 HD:s rättspraxis	22
3.3 Resningens moment 22	25
3.4 Är möjligheterna att beviljas resning tillräckliga?	26
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	29
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	33

Summary

The purpose of this thesis is to examine if the possibilities to grant new trial in favour of the defendant in criminal cases are sufficient, limited to new circumstances and evidence as cause for new trial. The new trial provisions are based upon a consideration between the rule of immovability and the rule of truth, that is, the interest of an immovable legally binding judgment opposite the interest of a correct decision. The rule of immovability is founded on the base of legitimacy in the judicial system in the form of predictability for the parties in the process, legal efficiency and procedural costs. The rule of truth is also founded on strong legitimate grounds, as it would be offensive to the sense of justice if questionable judgments would not be able to reconsider. This is essential also in respect of human dignity and peoples trust in the adjudication. With these reasons in regard the legislative history has stated that concerning new trials in favour of the defendant the rule of truth should be dominant.

The established practice of The Supreme Court when deciding upon new circumstances and evidence as cause for new trial in favour of the defendant could, in comparison with the weighing of interests by the legislator, be criticized for making it more difficult to be granted new trial and making the rule of immovability dominant.

The rule of law shall ensure that no one is wrongfully convicted and it would be a failure if a questionable judgment could not be granted a new trial. To be granted a new trial is often of great importance for the individual because of the possibility of acquittal. Bertil Ströberg is an example of this great importance. He dedicated almost 30 years of his life to exculpate himself from the judgment of espionage. A granted petition for a new trial results in a new adjudication, which does not necessarily result in an acquittal. Therefore the established practice of The Supreme Court could be criticized for being too restrictive.

Sammanfattning

Denna uppsats syftar till att undersöka om möjligheterna till resning i brottmål till förmån för en tilltalad, avgränsat till resningsgrunden nya omständigheter och bevis, är tillräckliga. Resningsbestämmelserna bygger på en avvägning mellan intresset av att en lagakraftvunnen dom förblir orubblig, orubblighetsprincipen, och intresset av materiellt riktiga avgöranden, sanningsprincipen. Orubblighetsprincipen bottnar i legitimitet för rättsväsendet i form av förutsebarhet och trygghet för parterna i en process, rättseffektivitet och rättsekonomiska skäl. Sanningsprincipen vilar i sin tur också på starka legitimitetsskäl då det vore stötande för rättskänslan ifall det visar sig att tveksamma domar inte går att ompröva. Detta är väsentligt även för att upprätthålla respekten för mänsklig värdighet och allmänhetens förtroende för rättskipningen. Med hänsyn till dessa skäl har i förarbetena uttalats att vid resning till förmån för den tilltalade borde sanningsprincipen väga tyngst.

HD:s praxis avseende resning i brottmål till förmån för den tilltalade vid nya omständigheter och bevis kan vid en jämförelse med lagstiftarens lösning på intresseavvägningen kritiseras för att ha varit alltför restriktiv, för att ha gjort det svårare att beviljas resning och för att ha lagt för stor tyngd vid orubblighetsprincipen.

Rättssäkerheten ska garantera att ingen oskyldig döms för brott och det vore ett misslyckande ifall tvivel uppstår om en doms riktighet och det inte gick att få till stånd en ny prövning. Att beviljas resning och därmed få en chans till upprättelse kan för den enskilde vara av stor betydelse. Ett exempel på betydelsen för den enskilde individen är Bertil Ströberg som ägnade nästan 30 år åt kampen för att rentvå sitt namn från stämpeln som spion. En beviljad resningsansökan innebär inte ett frikännande, utan bara en ny prövning och därför kan HD:s praxis sägas vara för restriktiv.

Förkortningar

HD	Högsta domstolen
JK	Justitiekanslern
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken (1942:470)
RF	Regeringsformen (1974:152)
SOU	Statens offentliga utredningar
SÄPO	Säkerhetspolisen, fram till 1989 kallad Rikspolisstyrelsens Säkerhetsavdelning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den 30 mars i år, 2014, sände Sveriges radio P3 en dokumentär om ”Spionaffären Ströberg”, den 7 september 2011 utkom författaren Pelle Berglunds bok ”Spionfallet Ströberg” och dessförinnan, den 28 september och den 5 oktober 2009, sände Tv4:s Kalla fakta två avsnitt om fallet Ströberg. Gemensamt för dem alla är att de visar hur fallet är fullt av frågetecken. Bertil Ströberg själv ansökte om resning ett flertal gånger efter att han år 1983 dömdes för grovt spioneri. Den senaste resningsansökan fick avslag den 14 oktober 2011. Många är de som har spekulerat i Ströbergs eventuella oskuld, men oavsett hur man ställt sig i den frågan har de flesta som satt sig in i fallet åtminstone ifrågasatt det faktum att han inte fick någon möjlighet till en ny prövning. Det brott han dömdes för är ett av de grövsta brotten i svensk rätt, ett brott mot rikets säkerhet och ett brott mot staten. Ströberg beskrivs som en oförvitligt god medborgare, som en hedersman och en man som aldrig slutade värna om det land han svurit att tjäna. Bertil Ströberg gick bort den 25 mars 2012 utan att ha fått sin upprättelse, utan att ens ha fått sin sak prövad igen.

All lagstiftning och rättstillämpning innebär en avvägning av olika intressen.¹ I denna skildring behandlas avvägningen mellan orubblighetsprincipen och sanningsprincipen. För lagakraftvunna domar i Sverige gäller, genom rättskraftsreglerna, orubblighetsprincipen vilken innebär att parterna ska få åtnjuta tryggheten av att fallet inte tas upp till prövning igen. Mot denna princip om rättsäkerhet står sanningsprincipen, en annan rättssäkerhetsprincip, som tar fasta på rättskipningens uppgift att åstadkomma materiellt riktiga avgöranden.² Bakom utformningen av rättskrafts- och resningsreglerna ligger således stridiga intressen. Det

---

¹ Felaktigt dömda 2006, s. 30.

² Cars 1959, s. 173; SOU 1926:32 s. 232.

handlar om motsättningar mellan två principer som båda bygger på legitima värden, vilka kan sägas ha sin grund i rättssäkerhetshänsyn.

I ett fall som Ströbergs ställs frågan om avvägningen mellan dessa intressen på sin spets. Om inte ens en oförvitlig medborgare kan få en ny prövning av ett fall som enligt så många starka jurister har så många tveksamheter, hur ska då en mindre fläckfri människa kunna få det?

1.2 Syfte

Syftet med denna framställning är att undersöka och kritiskt analysera huruvida möjligheterna att beviljas resning till förmån för den tilltalade är tillräckliga såsom avvägningen mellan sanningsprincipen och orubblighetsprincipen ser ut idag.

1.3 Frågeställningar och avgränsningar

Syftet med uppsatsen ska uppnås genom att besvara följande frågeställningar:

- Hur ser den rättsliga regleringen ut vad gäller möjligheten att beviljas resning i Sverige idag och hur tillämpar domstolarna detta?
- I vilken mån är HD:s senare praxis förenlig med lagstiftarens intresseavvägning mellan orubblighetsprincipen och sanningsprincipen?
- Är orubblighetsprincipen för stark i förhållande till möjligheterna till upprättelse för den enskilde eller är lösningen på intressekonflikten förenlig med rättssäkerheten?

Av framförallt utrymmesskäl, men även för att kunna få ett tydligare och mer djupgående svar på mina frågeställningar har vissa avgränsningar gjorts.

Det finns tre särskilda, eller extraordinära, rättsmedel vilka fungerar som undantag till orubblighetsprincipen. Dessa är återställande av försutten tid, domvilla och resning.³ Jag har valt att analysera resningsinstitutet och således lämnas de andra utanför. Resningsinstitutet i sin tur innefattar resning i tre typer av mål, resning i tvistemål, resning i brottmål till men för den tilltalade samt resning i brottmål till förmån för den tilltalade. Denna framställning fokuserar på den senaste av dessa eftersom frågan då blir huruvida rättssystemet förmår ge upprättelse åt en felaktigt dömd och jag anser att det är i de fallen som rättssäkerhetsaspekten blir mest intressant. Vidare finns det fem resningsgrunder till förmån för den tilltalade, men i denna skildring behandlas framförallt resningsgrunden i 58 kap. 2§ 4 RB om nya omständigheter och bevis. Denna grund är mest betydelsefull i praktiken⁴ och dessutom den som prövats i Ströbergfallet.

Det är inte min avsikt att uttömmande behandla alla bestämmelser angående en doms rättskraft, angående resning och inte heller angående resningsförfarandet. Jag ämnar inte heller uttömmande redogöra för all rättspraxis. Istället tar jag upp de bitar som enligt mig är särskilt intressanta för min frågeställning. Jag har vidare valt att ta upp fallet Ströberg för att göra min analys mer konkret, jag gör alltså inte någon rättsfallsanalys. Av denna anledning använder jag endast ett fall. Valet föll på just Ströbergmålet då att jag anser att det är ett av de viktigaste fallen för min fråga. Med hänsyn till brottets karaktär ställs mina frågor på sin spets, det är ett allvarligt brott och det är ett brott mot staten som staten tidigare dömt i och senare inte beviljat ny prövning trots en del tveksamheter.

1.4 Metod och material

Frågeställningarna besvaras främst genom en rättsdogmatisk⁵ metod där de sedvanliga rättskällorna, det vill säga lagtext, förarbeten, rättspraxis och

---

³ Welamson & Munck 2011, s. 169.

⁴ Prop. 2011/12:156, s. 13.

⁵ Begreppet ”rättsdogmatik” bör enligt Claes Sandgren mönstras ut och istället beskrivas som exempelvis ”analytisk rättsvetenskap”; Se vidare Sandgren 2005, s. 648-656.

doktrin, studeras för att fastställa innehållet i gällande rätt.⁶ HD:s rättsutveckling analyseras mot bakgrund av lagstiftarens lösning av intresseavvägningen mellan orubblighets- och sanningsprincipen och Ströbergfallet används för att göra analysen mer konkret. Äldre förarbeten och doktrin kommer att användas då resningsbestämmelserna är relativt oförändrade sedan bestämmelserna från 1939 års lag om särskilda rättsmedel infogades i RB år 1942.⁷

I en kritisk analys kommer jag med hänsyn till vad som tidigare avhandlats att ifrågasätta möjligheterna att beviljas resning, utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Det är centralt att rättssystemet förmår ge upprättelse åt den enskilda individ som dömts på felaktiga grunder och vars mänskliga värde därmed kränkts. Jag försöker i min analys ifrågasätta om balansgången mellan orubblighetsprincipen och sanningsprincipen är rimlig eller om de principer som HD utvecklat i praxis medfört att sanningsprincipen, med hänsyn till de bakomliggande motiven, i själva verket väger för lätt.

Begreppet rättssäkerhet har ingen klar definition, men i denna framställning används det genomgående i betydelsen av den enskildes skydd mot övergrepp från det allmänna vid dess utövning av tvångsmakt och den enskildes rätt till en god och förutsebar rättsordning där det så långt som möjligt kan garanteras att ingen oskyldig döms för brott. Utanför rättssäkerheten står rättstryggheten, vilken istället handlar om det allmännas skyldighet att på ett effektivt sätt hantera och minimera brott för att på så vis skydda medborgarna från att bli utsatta för brott.⁸

1.5 Forskningläge

I den svenska rättsvetenskapliga forskningen har intresset för resningsfrågor varit tämligen litet.⁹ Det finns en äldre avhandling¹⁰ som genomgripande

---

⁶ Sandgren 2007, s. 36f; Lehrberg 2010, s. 167.

⁷ Felaktigt dömda 2006, s. 79.

⁸ Rättssäkerheten i brottmål 2009, s. 57ff; Rättssäkerheten i brottmål 2007, s. 21f.

⁹ Träskman 2005, s. 251.

behandlar resningsinstitutet och som är aktuell än idag eftersom få förändringar skett i lagstiftningen. Litteraturen på området bestod länge av denna avhandling tillsammans med två kursböcker¹¹ samt Fitgers ständigt uppdaterade lagkommentar, Rättegångsbalken. Under 2000-talet har dock bland annat JK intresserat sig för och utrett frågan om hur många felaktigt dömda vi har i Sverige samt hur det egentligen ser ut med rättssäkerheten i brottmål.¹² Utöver detta debatteras resningsfrågan emellanåt i dagspress i samband med medialt uppmärksammade fall. Vidare har röster börjat höjas för att det är alltför svårt att beviljas resning till förmån för en tilltalad idag, det har till och med hävdats att det är nästintill omöjligt. Detta har jag hämtat inspiration ifrån till mitt ämnesval då jag anser att frågan är viktig och att det, även om viss debatt förekommer, fortfarande saknas forskning på området.

1.6 Disposition

Den fortsatta framställningen inleds med en beskrivning av motsättningarna och konflikten mellan orubblighetsprincipen och sanningsprincipen samt principernas bakomliggande syften och ställningstaganden. Detta följs av en redogörelse för hur den rättsliga regleringen ser ut samt en redogörelse av utvalda rättsliga principer som utvecklats av HD i resningsärenden. Därefter följer en kort beskrivning av omständigheterna i Ströbergfallet.

I ett avslutande kapitel analyseras HD:s praxis i förhållande till lagstiftarens reglering av resningsinstitutet och avvägning av orubblighets- och sanningsprincipen. Mot bakgrund av detta och vad som uttalats angående Ströbergfallet tas ställning till huruvida denna praxis är förenlig med lagen och med en rättssäkerhetsprincip.

---

¹⁰ Cars 1959.

¹¹ Welamson & Munck 2011 och Ekelöf & Edelstam 2009.

¹² Felaktigt dömda 2006; Rättssäkerheten i brottmål 2009.

2 Gällande rätt

2.1 Rättskraft och skälen för orubblighetsprincipen

En brottmålsdom som HD meddelat, eller beslutat att inte meddela prövningstillstånd för, eller som inte överklagats inom de tidsfrister som gäller, vinner laga kraft och kan därför inte klandras genom ordinarie rättsmedel.¹³ Samtidigt infinner sig domens rättskraft, vilket innebär att ansvarsfrågan inte får prövas på nytt.¹⁴ Detta är ett uttryck för domens orubblighet, den så kallade orubblighetsprincipen, vilken stadgar förutsebarhet och trygghet och har uppställts av bland annat starka rättssäkerhetsskäl.¹⁵

I förarbetena anges att den osäkerhet som skulle följa om en dom inte fick denna rättskraftsverkan skulle undergräva den allmänna tilliten till rättskipningen och därmed skada rättskipningens legitimitet. Parterna i en process, framförallt den tilltalade i brottmål, bör kunna åtnjuta tryggheten av att ett slutligt avgörande inte rubbas. Ingen, inte ens en faktiskt skyldig, men frikänd, person ska behöva leva i oro över att saken tas upp till ny prövning.¹⁶ Vidare poängteras vikten för rättssäkerheten i samhället av att ett lagakraftvunnet avgörande får bestå och kan efterlevas,¹⁷ domen ska verkställas och behöver således den auktoritet som rättskraften medför.¹⁸ Ytterligare argument för rättskraftens utformning är de rättsekonomiska aspekterna och effektivitetsskälerna, domstolarnas ökade arbetsbörda och det allmännas kostnader för att på nytt behandla samma fråga.¹⁹ Därtill får

---

¹³ Ekelöf, Bylund och Edelstam 2006, s. 175.

¹⁴ 30 kap. 9§ RB; Felaktigt dömda 2006, s. 77; Welamson 1949 s. 21f.

¹⁵ SOU 1926:32 s. 231; SOU 1938:44 s. 65.

¹⁶ SOU 1938:44 s. 65.

¹⁷ SOU 1926:32 s. 231f.

¹⁸ Fitger m.fl., RB, kommentar till 30 kap 9§; Welamson 1949, s. 53.

¹⁹ SOU 1938:44 s. 65.

åklagarna, genom dessa bestämmelser, incitament att inte inleda rättegång förrän saken utretts tillräckligt.²⁰

2.2 Resning och skälen för sanningsprincipen

Enligt förarbetena är det emellertid, trots ovan angivna starka skäl för att avgöranden ska åtnjuta rättskraft, också allmänt erkänt att en sådan regel inte kan upprätthållas utan undantag.²¹ I exempelvis fall som enligt nya omständigheter och bevis framstår som materiellt oriktiga eller i fall där förfarandet genomförts med åsidosättande av viktiga processuella regler skulle ett ofrånkomligt upprätthållande av orubblighetsprincipen vara stötande för rättskänslan och kunna skada allmänhetens förtroende för rättskipningen.²² Med hänsyn till respekten för människovärdet, och för att straffrättskipningen ska kunna uppfylla sin moralbildande funktion, är det väsentligt att ingen tillåts förbli oskyldigt dömd eller för strängt bestraffad.²³ Materiellt riktiga avgöranden har till och med angetts som rättskipningens viktigaste uppgift.²⁴

Det kan dock poängteras att förutsättningarna för materiellt riktiga avgöranden är mest gynnsamma i ett ordinärt förfarande.²⁵ Av denna anledning är det också av stor vikt att förfarandet och rättegångsväsendet redan vid prövningen i första instans uppfyller de rättssäkerhetskrav som skäligen kan ställas på processen. De senare instansernas prövning i det ordinarie förfarandet ska bara ha till uppgift att verka som en ytterligare garanti för dessa anspråk på rättssäkerhet.²⁶ Oavsett vilka rättssäkerhetsgarantier som uppställs kan dock inte förhindras att det ibland uppdragas senare förhållanden som får en tidigare dom att framstå som oriktig. I dessa fall fordras alltså av ovan angivna skäl att

---

²⁰ Fitger m.fl., RB, kommentar till 30 kap 9§; Welamson 1949, s. 54f.

²¹ SOU 1938:44 s. 65.

²² SOU 1938:44 s. 65; Welamson & Munck 2011, s. 169.

²³ Welamson & Munck 2011, s. 189.

²⁴ SOU 1926:32 s. 232.

²⁵ SOU 1938:44 s. 72.

²⁶ SOU 1938:44 s. 65.

orubblighetsprincipen får stå till sidan för en möjlighet till en förnyad prövning, och därmed stå till sidan för sanningsprincipen.²⁷ I lagen har införts en sådan möjlighet att tränga igenom orubbligheten genom så kallade särskilda rättsmedel, varvid resning är en möjlighet.²⁸ Resning kan på så vis sägas fungera som en säkerhetsventil för materiell riktighet, det vill säga för sanningen.²⁹

2.3 Resningsbestämmelserna

Beroende på om det är fråga om resning i tvistemål, resning i brottmål till förmån för den tilltalade eller resning i brottmål till men för den tilltalade gäller olika förutsättningar för att beviljas resning.³⁰ Vid en jämförelse är reglerna för resning i brottmål till den tilltalades nackdel i många avseenden betydligt strängare än de till den tilltalades förmån. Detta speglar i viss mån intresset av att upprätthålla ett tidigare avgörande, det vill säga av att upprätthålla orubblighetsprincipen, i de olika situationerna.³¹ Enligt förarbetena är det en allmänt erkänd uppfattning för brottmålsens del att resningsmöjligheterna bör vara mera vidsträckta till den tilltalades förmån än till dennes nackdel. De allmänna intressena av att inte döma någon oskyldig är starkare än samhällets plikt att ingen skyldig går fri från straff. Det vill säga, det är viktigare att en oskyldigt dömd får upprättelse än att man i efterhand kan fälla den som, trots eventuell skuld, lyckats slippa ifrån ansvar.³² Möjligheterna till resning till förmån för den tilltalade är alltså utformade på så sätt att sanningsprincipen får större tyngd än vid resning till men för den tilltalade.

För brottmålsens del är det i första hand HD som prövar resningsärendena.³³ Sedan år 1988 gäller dock att om den lagakraftvunna domen meddelats av tingsrätt är det hovrätten som ska pröva resningsansökan.³⁴

---

²⁷ SOU 1926:32 s. 232.

²⁸ 30 kap. 9§ andra stycket RB och 58 kap. 1-10a§§ RB.

²⁹ NJA 1998 s. 321.

³⁰ Se vidare 58 kap. 1-3§§ RB.

³¹ SOU 1938:44 s. 74f.

³² SOU 1938:44 s. 69.

³³ 11 kap. 13§ RF.

Till skillnad från de övriga resningssituationerna föreligger det ingen tidsfrist för ansökan om resning till förmån för den tilltalade, vilket även det speglar intresset av att upprätthålla orubblighetsprincipen för de olika resningstyperna.³⁵ När en tid förflutit sedan en dom vunnit laga kraft, kan det dock finnas en del betänkligheter mot att låta en dom prövas på nytt såsom att den nya prövningen efter beviljad resning kan komma att grundas på sämre underlag då bevisningen kan bli mindre pålitlig med tiden. Trots detta bör det ändå för den som dömts för brott, åtminstone om det är fråga om ett allvarigare brott, finnas en möjlighet till upprättelse.³⁶

Behörig att ansöka om resning är normalt den som varit partsbehörig i målet. Efter att den dömda avlidit får även släktingar ansöka om resning till förmån för den avlidne.³⁷ Även åklagare får ansöka om resning till förmån för en tilltalad, dock gäller för resningsärenden i HD i mål om allmänt åtal att den enda behöriga allmänna åklagaren är Riksåklagaren. Vid hovrätt får däremot även andra åklagare ansöka om resning.³⁸ Det är också nämnvärt att ingen begränsning i antalet gånger man får ansöka om resning i samma ärende har föreskrivits.

Till skillnad från i brottmål, då åklagaren bär bevisbördan, åligger det i resningsärenden sökanden att visa att skäl för resning föreligger.³⁹ Riksåklagaren kan visserligen enligt praxis återuppta en förundersökning och då vidta nödvändiga kompletterande utredningsåtgärder, men bara under förutsättning att nya omständigheter eller bevis framkommit vilka ger anledning att hysa sådant tvivel att resning bör beviljas om den kompletterande utredningen bekräftar det nya materialet. Dessutom är inte bestämmelserna om rätt till offentlig försvarare tillämpliga i resningsärenden. Det lades dock fram en proposition i maj 2012 med förslag

---

³⁴ 58 kap. 4§ RB.

³⁵ 58 kap. 4§ andra stycket; SOU 1938:44 s. 576; Welamson & Munck 2011, s. 188.

³⁶ Prop. 1942:5 s. 252.

³⁷ Cars 1959, s. 127f.

³⁸ Prop. 2011/12:156 s. 15; Cars 1959, s. 128f.

³⁹ Prop. 2011/12:156 s. 21.

på att i resningsärenden dels sänka kraven för att återuppta en förundersökning och dels möjliggöra ett förordnande av offentlig försvarare i vissa fall.⁴⁰ Det har ännu inte lämnats något utskottsbetänkande i frågan.

En beviljad resningsansökan genombryter domens rättskraft och möjliggör därför en ny, eller fortsatt, prövning av målet. Däremot innebär det inte någon påverkan på målets utgång i den nya prövningen.⁴¹ Efter beviljad resning ska målet tas upp av den domstol som senast dömde i målet, med undantag för fall som inte rör resning till men för den tilltalade och där saken är uppenbar, då får istället domen ändras omedelbart.⁴²

2.3.1 Grunder för resning till förmån för den tilltalade

Resning till förmån för den tilltalade kan beviljas enligt fem olika grunder. Dessa är brottsligt förfarande eller jäv av någon rättsfunktionär, falsk skriftlig, vittnes- eller sakkunnigbevisning, nya omständigheter eller bevis, eller rättstillämpning som uppenbart strider mot lag.⁴³ Den i praktiken mest betydelsefulla grunden är som ovan angetts nya omständigheter och bevis vilken brukar indelas i två delar, en huvudregel och en tilläggsregel.⁴⁴

Enligt huvudregeln krävs för beviljad resning att någon ny omständighet eller något nytt bevis åberopas som inte tidigare framlagts i målet och att dessa, om de hade lagts fram, sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse.⁴⁵ Vilka krav som ställs på de nya omständigheterna eller den nya bevisningen för att dessa ska kunna rucka på den tidigare prövade bevisningen beror på vilken styrka den tidigare bevisningen haft. Större krav ställs på den nya bevisningen om den tidigare varit stark, medan tämligen obetydliga omständigheter torde kunna rubba tilltron till en svag bevisning i det

---

⁴⁰ Prop. 2011/12:156 s. 4.

⁴¹ Prop. 2011/12:156 s. 15; Diesen & Häckter 1998-99, s. 22.

⁴² 58 kap. 7§ RB.

⁴³ Jfr 58 kap. 2§ RB.

⁴⁴ 58 kap. 2§ 4 RB.

⁴⁵ Prop. 2011/12:156 s. 13; Welamson & Munck 2011, s. 201.

lagakraftvunna målet. Denna resningsgrund är därför enligt förarbetena smidig då den på så sätt ger HD möjlighet att ta hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.⁴⁶

Tilläggsregeln kräver i sin tur för att vara tillämplig att det föreligger nya omständigheter eller bevis och att det med hänsyn till dessa och vad som i övrigt framkommer föreligger synnerliga skäl för omprövning av frågan huruvida den tilltalade förövat det brott han dömts för. För tilläggsregeln behöver således det nya materialet inte uppfylla någon sannolikhet för att ha lett till en annan utgång om det lagts fram tidigare.⁴⁷ Denna regel motiveras i förarbetena med att det i enstaka fall, särskilt i grova brottmål eller mål där det i domstolarna förekommit skiljaktiga meningar, bör finnas en möjlighet att bevilja resning även då de nya omständigheterna eller bevisen inte sannolikt skulle lett till en annan utgång, men ändå medför tvivel ifråga om domens riktighet.⁴⁸ Det kan särskilt med hänsyn till allmänhetens förtroende för rättsskipningen vara av betydelse att resning beviljas redan då de nya bevisen eller omständigheterna medför tvivel om den tilltalades skuld till brottet.⁴⁹

Nyhetskravet uppfylls genom att de i resningsansökan åberopade omständigheterna eller bevisen antingen är helt nya eller att helt nya bevis åberopas avseende omständigheter som redan förebringats under den tidigare prövningen av målet.⁵⁰ Det avgörande är alltså att skälen inte åberopats och prövats i det ordinarie förfarandet. Nyhetsvärdet förtas därför inte genom att omständigheterna eller bevisen exempelvis förekommit i en förundersökning och inte heller, enligt Cars, av att de åberopats i en tidigare resningsansökan avseende samma mål.⁵¹ Detsamma gäller därför även det

---

⁴⁶ SOU 1938:44 s. 74.

⁴⁷ Welamson & Munck 2011, s. 203.

⁴⁸ SOU 1938:44 s. 575; prop. 1939:307 s. 28.

⁴⁹ SOU 1938:44 s. 75.

⁵⁰ SOU 1938:44 s. 573.

⁵¹ Cars 1959, s. 170f.

som åberopats vid ett överklagande till HD som inte beviljats prövningstillstånd.⁵²

I de ursprungliga förarbetena övervägdes behovet av att kunna bevilja resning vid felaktig bevisvärdering, då nyhetskravet alltså inte kan uppfyllas. Man konstaterade då att ett sådant behov inte förelåg eftersom en sådan fråga kunde överklagas till högsta instans. Sedan en lagändring år 1971, då man tog bort ändringsdispensen för prövning i HD, har dock premisserna för detta ställningstagande förändrats.⁵³

2.3.2 HD om resning enligt 58 kap. 2§ 4 RB

HD har, utöver de stadganden som angetts ovan, vid sin prövning utvecklat en del rättsprinciper gällande resningsbestämmelserna och framförallt resning till förmån för den tilltalade på grund av nya omständigheter och bevis. Angående vad som är att anse som nya omständigheter och bevis har HD uttalat att:

”Enbart en sammanställning och bearbetning av det bevismaterial som förelegat i rättegången eller en fortsatt utveckling av synpunkter som framförts i målet är i princip inte att anse som ett förebringande av nya omständigheter eller bevis.”⁵⁴

Vidare har HD konstaterat att den bevisning som åberopas i ett resningsärende ska värderas mot bakgrund av den prövning av skuldfrågan som gjordes i målets ursprungliga avgörande. Utredningen som då framlagts ska i det senare resningsärendet värderas och bedömas på i princip samma sätt. Det ska alltså inte göras någon fristående omvärdering av den i målet framlagda bevisningen. Det kan dock, ifall det inte framgår av ett tidigare resningsavgörande hur bevisningen värderats, fortfarande finnas behov av att domstolen gör en viss egen bedömning av tyngden av den gamla bevisningen, i den mån den har samband med den nya

---

⁵² NJA 1998 s. 148.

⁵³ Felaktigt dömda 2006, s. 86; 54 kap. 10§ RB.

⁵⁴ NJA 2010 s. 295; jfr NJA 1975 C 125.

resningsutredningen.⁵⁵ Det nya materialet kan också i vissa fall påverka bedömningen av det tidigare materialets bevisvärde då styrkan av den tidigare bevisningen fortfarande är av intresse för att kunna avgöra om den nya bevisningen har sådan vikt att resning bör beviljas.⁵⁶

HD har dessutom angett att domstolen i princip ska vara bunden av bedömningarna i ett tidigare avslagsbeslut på samma vis som bedömningarna i det ursprungliga avgörandet.⁵⁷ Detta kommer HD fram till genom att återge och bekräfta vad som stadgats i två tidigare avgöranden. I det första av dessa angavs att det inte ska gå att besvara domstolen med flera likalydande resningsansökningar och att domstolen ska få avslå en ansökan även om den förvisso innehåller något nytt, men det saknar all betydelse.⁵⁸ I det andra fallet angavs vidare att HD får avslå en senare resningsansökan även ifall det nya materialet som åberopas som stöd för denna visserligen inte saknar all betydelse, men ändå är så marginellt att det inte skulle kunna inverka på bedömningen om det lagts fram och prövats i det tidigare resningsärendet.⁵⁹ HD kan genom dessa tre fall sägas stegvis ha utvidgat en slags rättskraftsverkan för ett avslagsbeslut angående resning.⁶⁰

Angående tilläggsregeln har HD stadgat en restriktiv tillämpning och i fall angående ny bevisning ska den användas endast om bevisen framkallar tvivel om den tilltalades skuld.⁶¹ Vidare kan det vid tillämpning av tilläggsregeln, trots att det som ovan nämnts inte finns någon tidsfrist för att ansöka om resning, ändå ha viss betydelse att lång tid förflutit sedan de sakförhållanden som den tidigare domen avsåg inträffade. Vid tillämpning av tilläggsregeln bedöms huruvida skäl för en ny prövning föreligger och då måste hänsyn tas till om en ny meningsfull prövning av skuldfrågan kan komma till stånd. I ett fall då det gått 65 år sedan sakförhållandena inträffat

---

⁵⁵ NJA 2010 s. 295; jfr NJA 2011 s. 254.

⁵⁶ Jfr 2.3.1 ovan.

⁵⁷ NJA 2010 s. 295.

⁵⁸ NJA 1986 s. 666.

⁵⁹ NJA 2009 s. 768.

⁶⁰ Jfr justitieråd Håstads skiljaktiga mening i NJA 2009 s. 768, där detta benämns som en slags rättskraftsregel.

⁶¹ NJA 1992 s. 625.

ansågs det vara uppenbart att en sådan prövning inte var möjlig, och då ansågs resning enligt tilläggsregeln utesluten.⁶²

Det är också nämnvärt att, trots motivuttalandena, det faktum att skiljaktiga meningar förekommit i den föregående domen aldrig använts som grund för tillämpning av tilläggsregeln. Detsamma gäller även för avgöranden som blivit skarpt kritiserade av massmedia, men däremot hänvisas det ofta till att fallet avser ett allvarligt brott.⁶³

2.4 Spionfallet Ströberg

Ströberg dömdes, mindre än två månader efter att han greps på ett postkontor i Stockholm i samband med att han efterfrågade ett brev poste restante till Sven Roland Larsson, av en oenig tingsrätt till sex års fängelse för grovt spioneri. Dessförinnan hade polska ambassaden mottagit ett brev med erbjudande om att lämna ut hemlig information mot betalning samt ett smakprov med hemliga uppgifter. Bevisen bestod endast av indicier. Ströbergs förklaring till varför han hämtade ut brevet, vilken bland annat byggde på att han utsatts för en konspiration då han kontaktats av en man som kallat sig Sven Roland Larsson, avfärdades som mindre trovärdig och orimlig. Det var dock en förklaring som han höll fast vid ända till sin död.

Tre månader senare fastställdes domen av en oenig hovrätt. Två ledamöter, referenten Falkner⁶⁴ och en nämndeman, var skiljaktiga och ansåg att bevisningen inte sammantaget var av tillräcklig styrka och att det, även om den var orimlig, inte kunde uteslutas att Ströbergs berättelse var sanningsenlig. Dessutom lades vikt vid andra militära befattningshavares beskrivning av Ströberg.⁶⁵ HD meddelade inte prövningstillstånd.⁶⁶

---

⁶² NJA 2011 s. 838; jfr NJA 1950 s. 382 där resning enligt tilläggsregeln nekades efter 50 år.

⁶³ Bengtsson 1990, s. 14f; Welamson & Munck 2011, s. 203f.

⁶⁴ Falkner anser att tvekan kvarstår genom åren och att domen fortfarande inte grundar sig i särskilt starka skäl; P3-dokumentär 2014-03-30.

⁶⁵ Svea hovrätt, B 1864/83.

⁶⁶ HD, B 1076/83.

Efter avslag på första resningsansökan⁶⁷ ansökte Ströberg om resning på nytt med hjälp av processrättsprofessorn Ulla Jacobsson. Ansökan beviljades då synnerliga skäl för ny prövning ansågs föreligga.⁶⁸ Målet togs upp i hovrätten för ny prövning där omständigheterna ansågs förenliga med såväl att Ströberg var gärningsman som att han utsatts för en konspiration. Ströbergs orimliga uppgifter om sina kontakter med Sven Roland Larsson medförde dock att den enda rimliga förklaringen var att Ströberg var gärningsman och tingsrättens domslut fastställdes.⁶⁹ Prövningstillstånd beviljades inte.⁷⁰

I början av 2000-talet fördjupade sig juris doktor, före detta revisionssekreterare vid HD, Göran Dufwa i målet och han sammanställde en genomarbetad resningsansökan, varpå advokat Björn Hurtig tillfrågades om att stå som ombud och accepterade.⁷¹ Bland annat åberopades nya uppgifter från SÄPO:s arkiv som inte tagits upp i förundersökningen. HD ansåg att det kunde ifrågasättas att dessa uppgifter inte funnits med i det ursprungliga förundersökningsmaterialet, men att den nya bevisningen ändå inte var sådan att hovrättens slutsatser kunde rubbas och att bevisen därför varken var för sig eller sammantagna sannolikt skulle lett till ett frikännande om de åberopats i hovrätten. Vidare angav HD att förutsättningar för tilläggsregeln saknades och fäste avseende vid att det gått nästan 30 år sedan händelserna inträffat, varpå ansökan avslogs.⁷²

Nytt material, såsom tidigare hemligstämplade uppgifter eller anonyma brev har dykt upp med jämna mellanrum vilket väckt nytt hopp för Ströberg. Fallet är fullt av frågetecken som fortsatt gäcka journalister, jurister och forskare och många starka jurister har kritiserat fallet genom åren.

---

⁶⁷ HD, Ö 336/85.

⁶⁸ HD, Ö 1774/85.

⁶⁹ Svea hovrätt, B 1854/88.

⁷⁰ HD, B 246/89.

⁷¹ Hurtig 2012-04-09.

⁷² HD, Ö 1132-09.

Det påstås att domen grundar sig på för svaga bevis.⁷³ Advokat Pelle Svensson anser efter sin analys av Ströbergmålet⁷⁴ att domstolarna sänkt beviskraven. Han ifrågasätter även huruvida det faktum att det rör sig om ett brott mot staten föranledde domstolarna att döma på ett så anmärkningsvärt sett.⁷⁵ Även processrättsprofessorn Christian Diesen har ansett att bevisvärderingen i det ursprungliga målet kunnat ifrågasättas. Han ägnade sitt examensarbete till att göra en bevisteoretisk studie av fallet Ströberg. Efter att ha analyserat bevisningen i den ursprungliga domen och i det första resningsärendet kom han fram till slutsatsen att: ”I oklara fall kan en godtagbar bevisvärdering inte ske på basis av subjektiv övertygelse.”⁷⁶ Han ansåg att processen snarast lett till att Ströberg måste bevisa sin oskuld och han höll med fredsforskaren Wilhelm Agrell om att detta är en för Ströberg näst intill omöjlig uppgift.⁷⁷

Wilhelm Agrell, numera professor i underrättelseanalys uttalade sig både i det första resningsärendet och i den andra hovrättsrättegången. Han engagerade sig tidigt i fallet och har varit kritiskt till dess hantering ända sedan dess. Han anser att Ströberg på grund av den tidsanda som rådde var dömd på förhand redan då han greps på posten och att han på så vis blev offer för kalla krigets stämningar.⁷⁸

Ströberg som person har beskrivits som en prickfri, lojal och snudd på tråkig överstelöjtnant och han har kallats för en ”hedersknyffe”.⁷⁹ Hurtig säger att han, sitt yrke som försvarsadvokat till trots, sällan mött en människa som så klart gett honom intrycket av att vara oskyldig.⁸⁰

Ströberg slutade aldrig värna om rikets säkerhet. Hurtig har flera gånger berättat om hur noga Ströberg var, redan vid deras första möte, med att

---

⁷³ Exempelvis Ulla Jacobsson har fört denna tes; Boklund 1988-02-06.

⁷⁴ Stockholms tingsrätt, B 371/83 och Svea hovrätt, B 1864/83.

⁷⁵ Svensson 1987, s. 295.

⁷⁶ Diesen 1985, s. 143.

⁷⁷ Diesen 1985, s. 140; Agrell 1985-07-27.

⁷⁸ Lapidus 2012-04-10.

⁷⁹ P3-dokumentär 2014-03-30.

⁸⁰ Hurtig 2012-04-09.

Hurtig inte fick föra fram några omständigheter som på något sätt kunde skada staten.⁸¹ Efter mer än 30 år i försvarets tjänst⁸² kunde Ströberg inte längre utöva sitt yrke. Hans liv slogs i spillror. Han ägnade nästan 30 år åt kampen för sin upprättelse, för att rentvå sitt namn från stämpeln som spion och landsförrädare. Om Bertil Ströberg var oskyldig kan hans enda brott sägas vara att han gick till posten.

---

⁸¹ Hurtig 2012-04-09.

⁸² Jfr Berglund, s. 27.

3 Analys

3.1 Sanningsprincipen mot orubblighetsprincipen

En av rättskipningens allra viktigaste uppgifter, om inte den viktigaste, är att åstadkomma materiellt riktiga avgöranden, att få fram sanningen. Även rättssäkerheten syftar ytterst till att garantera riktiga avgöranden. Att dömas för ett brott på oriktiga grunder, kanske att dömas oskyldig, är att få sin mänskliga värdighet kränkt. Det enda sättet att få en omprövning av en lagakraftvunnen dom är att beviljas resning. Genom att upphäva oriktiga domar och fria oskyldigt dömda upprätthålls respekten för människovärdet, men för att det ska vara möjligt måste resning till förmån för den tilltalade beviljas först.

Två principer med motstående intressen står bakom bestämmelserna om resning till förmån för den tilltalade, dels är det orubblighetsprincipen, om en lagakraftvunnen doms rättskraft vilken innebär att domen ska stå fast och inte kunna rivas upp, dels är det sanningsprincipen, om intresset att kunna upptäcka och rätta till en felaktig dom. Resningsbestämmelserna utgör alltså en avvägning mellan dessa principer och de utgör en lösning på den intressekonflikt som principerna innebär.

Både sanningsprincipen och orubblighetsprincipen kan sägas ha sin grund i legitima rättssäkerhetshänsyn. Rättssäkerheten handlar om den enskildes rätt till en god och förutsebar rättsordning där det så långt som möjligt kan garanteras att ingen oskyldig döms för brott. Ifall tvivel uppstår om att någon dömts oskyldig vore det ett misslyckande för rättssäkerheten om en ny prövning inte kan komma till stånd. Sanningsprincipens intresse av att felaktiga domar rättas till för att på så vis uppnå sanning bygger således på rättssäkerhet. Likaså kan orubblighetsprincipen sägas ha sin grund i rättssäkerheten genom att rättstvister får ett slutligt avgörande och att

parterna, framförallt den tilltalade i brottmål, inte utsätts för ytterligare en rättslig prövning av samma sakförhållanden.

För orubblighetsprincipen talar starka skäl, såsom ekonomiska aspekter, arbetsbördan för domstolarna och förutsebarhet och trygghet för den enskilde parten. Även för sanningsprincipen talar starka skäl, bland annat om upprättelse då ingen ska få förbli oskyldigt dömd och tveksamma domar måste gå att förändra. För båda principerna talar upprätthållandet av rättssystemets legitimitet och allmänhetens förtroende för rättskipningen. Att ett slutligt avgörande av ett mål i efterhand kan rubbas medför en osäkerhet för parterna i processen, vilken kan ha skadliga verkningar på rättsväsendets anseende. Mot detta bör ställas att allmänhetens förtroende för rättsväsendet skadas även då det framkommer att en person dömts oskyldig, och det torde med hänsyn till rättskänslan därför ändå vara bättre att frågan prövas igen än att fallet tystas ned.

Vid resning till den tilltalades förmån har i motiven till lagstadgandena uttalats att sanningsprincipen ska väga tyngre än orubblighetsprincipen och kanske än tyngre om det gäller allvarliga brott. Lagen uppställer grunder för resning som ska medföra att den enskilde, i de fall det är påkallat, får en chans att ompröva domstolens beslut. Genom att bevisa att målet borde ha avgjorts på ett annat sätt om exempelvis de nya omständigheter och bevis som senare uppdagats bedömts redan i den ursprungliga prövningen ska den tilltalade ges en ny chans att pröva sitt fall. Det medför dock inga garantier för att den nya prövningen utmynnar i ett frikännande eller till att brottet hänförs under en mildare straffbestämmelse.

3.2 HD:s rättspraxis

De rättsprinciper som utvecklats i HD kan sägas ha försämrat möjligheterna att beviljas resning och lagt större vikt vid orubblighetsprincipen än vad lagstiftaren menat. Framför allt kan domstolens stadgande om att det vid prövningen av en resningsansökan inte ska göras någon fristående omvärdering av den i målet och i tidigare resningsärenden framlagda

bevisningen kritiseras. Cars angav visserligen redan 1959 att ett avslag på en resningsansökan, även om det inte antytts i förarbetena, torde vara förenat med rättskraft men att den i så fall skulle vara så snäv att bara en annan formulering på en senare resningsansökan skulle räcka för att anse att en ny resningsgrund förelåg.⁸³ HD:s praxis kan sägas ha utvidgat denna rättskraftsverkan och på så sätt gett orubblighetsprincipen större vikt. Detta syns i Lambertz⁸⁴ skiljaktiga mening i NJA 2010 s. 295 där han anger att synnerliga skäl att pröva målet på nytt skulle förelegat om allt material framlagts i ett sammanhang, men då de omständigheter som prövades i resningsärendet endast hade så marginell betydelse att de inte kunnat inverka på bedömningen om de prövats tidigare skulle ingen ny värdering av det samlade materialet göras. Konsekvensen av detta kan alltså bli att domstolen inte har möjlighet att bevilja resning trots att tvivel finns om den dömdes skuld.

Lambertz har kritiserat denna rättsutveckling, och framförallt NJA 2009 s. 768. Han anser att just det fallet var unikt då resning inte kunde beviljas trots att ovanligt mycket framkom som gav anledning att ifrågasätta domen. Han har angett att det med denna praxis blivit ännu svårare att beviljas resning vid upprepade ansökningar. I samband med denna kritik har han också föreslagit en lagändring som skulle medföra en möjlighet att bevilja resning även i de fall domstolen anser det troligt att den dömde är oskyldig, men där lagen idag inte föreskriver någon sådan möjlighet. Han anser att trots att en sådan bedömning skulle medföra en belastning för domstolen, borde intresset av att en person som troligen är oskyldig ges chansen till en ny prövning väga tyngre.⁸⁵

Även från advokathåll har kritiska röster hörts angående denna rättsutveckling. Bland annat har advokat Frigell uttryckt att HD varit alltför restriktiv med beviljandet av resning. Han anser därför att det är nödvändigt för rättssäkerheten att lagstiftaren inför nya regler som kan garantera den

---

⁸³ Cars 1959, s. 248.

⁸⁴ Justitieråd och före detta JK.

⁸⁵ Jurva 2013-04-30; Lambertz, *Advokaten* 2010, s. 24f.

som begär resning en förutsättningslös prövning av alla omständigheter och all bevisning. En sådan prövning anser han vara nödvändig om man eftersträvar materiellt riktiga beslut. Vikten av prövningen exemplifieras med att två enskilda vittnesutsagor, en från den ursprungliga processen och en senare i resningsärendet, vid en jämförelse med varandra kan visa att domen var felaktig, även om de inte kan visa det var för sig.⁸⁶

När flera resningsansökningar gjorts avseende samma ärende, kan alltså sanningsprincipen sägas ha tunnats ut. Den första resningsansökan blir väldigt viktig då mycket av det som lagts fram i den kan vara förbrukat vid en andra ansökan. Detta får som konsekvens att den som anser sig felaktigt dömd bör ha is i magen och vänta med att lämna in en resningsansökan även om nytt material som visar på domens felaktighet uppdagats, det skulle ju kunna dyka upp mer material i framtiden.

Även HD:s tillämpning av tilläggsregeln har inneburit begränsningar jämfört med lagstiftarens uttalanden. HD har uttalat att tilläggsregeln ska tillämpas restriktivt, vilket följer naturligt av det krav på synnerliga skäl som regeln stadgar samt att regeln fungerar som ytterligare en möjlighet i de fall bevisningen inte uppnår sannolikhetskravet enligt huvudregeln. Det är också förståeligt att ett mål är svårare att pröva på nytt när väldigt lång tid förflutit sedan händelserna för brottet inträffade och att det därför ska vara svårare att beviljas resning då. Detta är dock inte helt förenligt med ovan angivna utveckling som istället medfört en fördel för den som avvaktar med att lämna in sin resningsansökan.

Vidare är det förklarligt att massmedial uppmärksamhet inte bör vara ett skäl för att tillämpa tilläggsregeln, däremot kan oviljan att låta skiljaktiga meningar i domstolen vara grund för tillämpning ifrågasättas. Om skiljaktiga meningar förekommit borde domen redan på den grunden vara lättare att rubba, på samma vis som att en dom som grundats på mindre stark

---

⁸⁶ Frigell 2013, s. 47.

bevisning kan rubbas av mindre starka resningsskäl än en dom som grundats på mycket stark bevisning.

3.3 Resningens moment 22

Resningssökanden har av förklarliga skäl bevisbördan för att grund för resning föreligger. Denne har redan bevisats skyldig och dömts av domstol en gång. Det åligger alltså den dömde att se till att nödvändig utredning vidtas för att ta fram de nya omständigheter och bevis som behövs för att beviljas resning. Det är dock åklagaren som inom ramen för en förundersökning har resurser för att vidta utredningsåtgärder. Vidare får förundersökningen efter den avslutats då åtal väckts endast återupptas då sökanden tagit fram nya omständigheter och bevis som bör medföra att resning beviljas ifall de bekräftas av den kompletterande utredning som åklagaren kan utföra. Den enskilde ska alltså bevisa att nya omständigheter och bevis föreligger för att kunna få hjälp att plocka fram sådana bevis, alltså blir det ett moment 22.

Även resningsförfarandet kan dock numera beskrivas som ett slags moment 22. Eftersom HD ska vara prejudikatinstans prövar de inte längre bevisvärdering och därför har den tilltalade ingen möjlighet att överklaga sådana frågor i den ordinarie processen. Inte heller finns möjlighet att ansöka om resning vid felaktig bevisvärdering och dessutom går HD inte in på den tidigare bevisvärderingens eventuella felaktigheter ens om nya omständigheter kunnat förebringas i målet.⁸⁷ Före detta justitieråd och ordförande i HD Johan Munck har berättat att han som domare ibland undrat hur underrätten dömt och tyckt att det var konstigt att den tilltalade dömts på den bevisning som funnits, men att han ändå inte kunnat bevilja resning. För resning räcker nämligen inte en begäran att ompröva gammal bevisning eller att man anser att underinstansen dömt felaktigt, utan det krävs i princip något nytt, och finns det då inget nytt kan man inte beviljas resning.⁸⁸

---

⁸⁷ Juel, 2012-01-13.

⁸⁸ Jurva 2012-04-27.

3.4 Är möjligheterna att beviljas resning tillräckliga?

Felaktiga domar kanske inte alltid kan undvikas. Rättssäkerheten ska garantera att ingen döms oskyldig, men rättstryggheten ska å andra sidan se till att brott beivras. Lambertz har uttryckt det som att det visserligen är bättre att fria tio skyldiga än att döma en oskyldig, men att vi också måste fråga oss om det är bättre att fria 10 000 skyldiga än att döma en skyldig.⁸⁹ Självklart måste gränsen dras någonstans och vi kan därför förutsätta att felaktiga domar förekommer, utan att rättssäkerheten för den delen kan beskyllas.

Att inte bevilja resning i ett mål där tveksamheter om domens riktighet uppdagats skulle dock inte påverka möjligheterna att få någon fälld, men för den enskilde individen kan det innebära en livskatastrof. En mycket begränsad möjlighet att beviljas resning skulle därför innebära att dessa felaktigt dömda personer fräntas alla de rättigheter som rättssäkerheten syftar till.

För den enskilde är det ofta oerhört viktigt att få upprättelse. Därför är det av stor betydelse att beviljas resning. Bertil Ströberg har sagt att: ”Friheten är ingenting värd förrän man känner sig fri.”⁹⁰

Ströberg dömdes för ett av de mest allvarliga brotten i svensk rätt, spioneri, ett brott mot rikets säkerhet, ett brott mot det rike han aldrig slutade värna om. Han har beskrivits som en oförvitligt god medborgare. Många starka jurister har talat för hans sak. Domen grundar sig på svag bevisning och flera starka nya omständigheter och bevis till hans fördel har uppdagats med tiden. Han beviljades inte resning.

---

⁸⁹ Rättssäkerheten i brottmål 2009, s. 60f.

⁹⁰ Berglund 2011, s. 11.

För att beviljas resning måste man ha något nytt att komma med, och för att prövas måste det vara av mer än marginell betydelse. Om man, såsom Ströberg påstod sig vara, är oskyldig till något, torde det vara svårt att ta fram sådana nya bevis, för något man inte gjort. Ströberg hade inte tillräckliga bevis i sin senaste resningsansökan och det material som prövats tidigare, vilket fortfarande öppnar för tvivel på samma punkter som då, kunde inte bedömas samlat med de nya bevisen. Det vore alltså bättre om Ströberg väntat med att söka resning så att allt kunnat prövas vid ett tillfälle. Att Ströberg skulle inväntat att det kanske skulle dyka upp dokument i framtiden vilka hamnat på villovägar i SÄPO:s arkiv, kan dock kännas som ett orimligt krav.

Den restriktiva tillämpningen av tilläggsregeln medförde att den inte var tillämplig i Ströbergs fall, trots att skiljaktiga meningar funnits i flera instanser, att domstolen konstaterat att flertalet omständigheter i fallet och i förundersökningen kan ifrågasättas, att det rör sig om ett allvarligt brott och att målet varit mycket uppmärksammat både i media och bland jurister och forskare. Därtill spelar de nästan 30 år som gått sedan brottet påstås ha begåtts en avgörande roll, vilket för övrigt inte är helt förenligt med vikten av att vänta med första resningsansökan. Eftersom de nya bevisen i Ströbergs fall upptäcktes drygt 25 år efter händelserna ägde rum kan man hävda att han borde väntat till dess med att söka resning, vilket i så fall skulle medfört att den ena av två möjligheter att beviljas resning enligt lagstadgandet inte blir tillämplig.

Advokat Hurtig har i ett inlägg på sin facebookside skrivit bland annat såhär:

”I mitt yrke sysslar jag ofta med att biträda människor i resningsärenden. [...] Det som jag insett genom årens lopp är att det är lättare att få en kamel genom ett nålsöga än att få igenom en resning. [...] Jag har full respekt för att det skall vara svårt att få resning på en dom som vandrat genom

systemet, men samtidigt måste det finnas ett större utrymme än vad det gör idag.”⁹¹

Den praxis som utvecklats har inneburit att sanningsprincipen väger betydligt lättare gentemot orubblighetsprincipen än vad lagstiftaren menat i fall då sökanden inkommer med ny bevisning eller nya omständigheter i flera resningsansökningar. Lambertz har angett att följderna av HD:s avgörande i fallet från 2010 där han var skiljaktig blir att vissa fel inte rättas, men att det hör till.⁹² Det skulle alltså innebära att sanningsprincipen förlorar mot orubblighetsprincipen i så stor mån att rättssäkerheten förloras. Ju svårare det blir att beviljas resning, desto större risk är det att sanningen försummas. Med hänsyn till de konsekvenser det får för den olycklige enskilde och till de skäl som ligger bakom sanningsprincipen anser jag att orubblighetsprincipen fått ta för stor plats.

Lambertz har fått kritik för sina uttalanden om att det sitter oskyldigt dömda personer i svenska fängelser. Han försvarar sig gentemot sina kritiker genom att ställa den retoriska frågan: ”tänk om det faktiskt är så som jag säger. Skall man då säga det eller inte?”⁹³ Avslutningsvis vill jag därför fråga er: tänk om han har rätt? Tänk om det sitter ett flertal oskyldigt dömda i våra fängelser? Tänk om Bertil Ströberg var oskyldig?

---

⁹¹ Advokaten Björn Hurtig 2013-01-30.

⁹² Lambertz, *Upsala Nya Tidning*, 2010-11-05.

⁹³ Rättssäkerheten i brottmål 2007, s.180.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Statens offentliga utredningar

- SOU 1926:32   Processkommissionens betänkande. Andra delen.
Rättegången i brottmål
- SOU 1938:44   Processlagsberedningens förslag till
Rättegångsbalk II. Motiv m.m.

Propositioner

- Prop. 1939:307   Förslag till lag om särskilda rättsmedel, m.m.
- Prop. 1942:5   Förslag till ny rättegångsbalk
- Prop. 2011/12:156   Resningsförfarandet i brottmål – återupptagande
av förundersökning och rätt till biträde

Litteratur

Agrell, Wilhelm: ”Wilhelm Agrell om att HD vägrar Ströberg resning:
Ingen har bevisat att han är skyldig”. I: *Dagens Nyheter* 1985-07-27

Bengtsson, Bertil: ”Resning i brottmål vid synnerliga skäl”. I: P.H.
Lindblom (red.) *Process och exekution, vänbok till Robert Boman*, Iustus
Förlag, Uppsala 1990, s. 1-17

Berglund, Pelle: *Spionfallet Ströberg*, Sivart förlag, Stockholm 2011

Boklund, Hans-Göran: ”Ströberg dömd vid sidan av lagen”. I:
Smålandsposten 1988-02-06

Cars, Thorsten: *Om resning i rättegångsmål*. Nordiska bokhandeln,
Stockholm 1959 (Diss.)

Diesen, Christian: *Bevisvärderingens problem. En bevisteoretisk studie av fallet Ströberg*, Stockholm: Stockholms universitet 1985 (Examensarbete vid Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet)

Diesen, Christian & Häckter, Carin: "HD:s beslut i Christer Pettersson-ärendet klargör orubblighetsprincipens primat". I: *Juridisk Tidskrift* 1998-99, s. 21-50

Ekelöf, Per Olof, Bylund, Torleif & Edelstam, Henrik: *Rättegång. Tredje häftet*, 7:e upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm 2006

Ekelöf, Per Olof & Edelstam, Henrik: *Rättsmedlen*, 12:e upplagan, Iustus förlag, Uppsala 2009

Felaktigt dömda. Rapport från JK:s rättssäkerhetsprojekt, eddy.se, Visby 2006

Frigell, Anders: "Rätt till resning i en rättsstat". I: *Advokaten*, nr 2 2013, s. 46-49

Lambertz, Göran: "Resning, juridik och rättvisa". I: *Advokaten*, nr 1 2010, s. 24-25

Lehrberg, Bert: *Praktisk juridisk metod*, 6:e upplagan, Uppsala 2010

Rättssäkerheten i brottmål. Ifrågasatt av Justitiekanslern, Lunds domarakademi, Lund 2007

Rättssäkerheten i brottmål. Rapport från JK:s andra rättssäkerhetsprojekt, JK:s rättssäkerhetsprojekt, Stockholm 2009

Sandgren, Claes: "Är rättsdogmatiken dogmatisk?". I: *Tidskrift för rettsvetenskap*, häfte 04-05 2005, s. 648-656

Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare. Ämne, material, metod och argumentation*, 2:a upplagan, Stockholm 2007

Svensson, Pelle: *Rätten på din sida?. Hur fungerar rättsstaten*, Norstedts, Stockholm 1987

Träskman, Per Ole: ”Rätten till riktig resning. En fråga försummad av forskningen?”. I: *Nordisk Tidskrift för Kriminalvetenskap* 2005, s. 249-270

Welamson, Lars: *Om brottmålsdomens rättskraft*. Nordiska bokhandeln, Stockholm 1949 (Diss)

Welamson, Lars & Munck, Johan: *Rättegång VI. Processen i hovrätt och Högsta domstolen*, 4 upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm 2011

Elektroniska källor

Advokaten Björn Hurtig: ”I mitt yrke sysslar jag ofta med att hjälpa människor med deras resningsärenden.”. I: *Facebook* 2013-01-30.

Tillgänglig:

<https://www.facebook.com/www.hurtigandpartners.se/posts/303523873084117>, hämtad 2014-04-21

Fitger, Peter m.fl.: Rättegångsbalken, Kommentar till 30 kap 9§; Norstedts juridik, oktober 2013. Tillgänglig: Zeteo, hämtad 2014-04-16

Hurtig, Björn: ”Än idag har ingen förklarat varför Bertil Ströberg egentligen blev dömd för spioneri” I: *Dagens juridik* 2012-04-09. Tillgänglig:

<http://www.dagensjuridik.se/%22Än%20idag%20har%20ingen%20förklarat%20varför%20Bertil%20Ströberg%20egentligen%20blev%20dömd%20för%20spioneri%22>, hämtad 2014-03-31

Juel, Therese: "Jurist: Omöjligt att få resning i brottmål". I: *Dagens juridik* 2012-01-13. Tillgänglig: <http://www.dagensjuridik.se/2012/01/jurist-omojligt-fa-resning-i-brottmal>, hämtad 2014-05-09

Jurva, Maria-Kaisa: "Omöjligt att få resning". I: *Magasinet paragraf*, 2012-04-27. Tillgänglig: <http://www.magasinetparagraf.se/rattssakerhet/omojligt-att-fa-resning>, hämtad 2014-04-15

Jurva, Maria-Kaisa: "Rättssäkerhetsventil". I: *Magasinet paragraf*, 2012-04-30. Tillgänglig: <http://www.magasinetparagraf.se/rattssakerhet/rattssakerhets-ventil?page=2>, hämtad 2014-05-09

Lambertz, Göran: "Vikten av att inte ompröva". I: *Upsala Nya Tidning*, 2010-11-05. Tillgänglig: <http://www.unt.se/asikt/ledare/vikten-av-att-inte-omprova-1106667.aspx>, hämtad 2012-05-16

Lapidus, Arne: "Spionen som inte kom in från kylan". I: *Expressen*, 2012-04-10. Tillgänglig: <http://www.expressen.se/nyheter/dokument/spionen-som-inte-kom-in-fran-kylan/>, hämtad 2014-05-08

P3 dokumentär. Spionaffären Ströberg. Producent: Karin Hållsten, Sveriges radio P3 2014-03-30. Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/342042?programid=2519>, hämtad 2014-03-31

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1950 s. 382

NJA 1975 C 125

NJA 1992 s. 625

NJA 1986 s. 666

NJA 1998 s. 148

NJA 1998 s. 321

NJA 2009 s. 768

NJA 2010 s. 295

NJA 2011 s. 254

NJA 2011 s. 838

Mål B 1076/83, beslut 1984-01-17

Mål Ö 336/85, beslut 1985-07-18

Mål Ö 1774/85, beslut 1988-06-30

Mål B 246/89, beslut 1990-05-10

Mål Ö 1132-09, beslut 2011-10-14

Svea hovrätt

Mål B 1864/83, dom 1983-10-26

Mål B 1854/88, dom 1989-03-03

Stockholms tingsrätt

Mål B 371/83, dom 1983-07-13